

YER TUZISH LOYIHALARINI YARATISHDA “E-TOIFA.UZ” AVTOMATLASHTIRILGAN DASTURIY TA‘MINOT AHAMIYATI

Turayev Ruhiddin Amirqulovich

“O‘zdavyerloyiha” DILI bosh direktori, t.f.d., professor

<https://orcid.org/0000-0002-3879-0875>

Safayev Sanjarbek Zafarbek o‘g‘li,

“O‘zdavyerloyiha” DILI Xorazm bo‘linmasi direktor o‘rinbosari, q.x.f.f.d. (Phd)

<https://orcid.org/0009-0001-6178-1803>

Annotatsiya. Mazkur maqolada qishloq xo‘jaligiga mo‘ljallangan yerlarni boshqa yer toifalariga o‘tkazish jarayonida yer tuzish loyihalarini ishlab chiqishning zamonaviy yondashuvlari tahlil qilinadi. Ayniqsa, “E-toifa.uz” avtomatlashtirilgan dasturiy ta‘minotining yer resurslarini boshqarish, loyiha hujjatlarini shakllantirish, ma‘lumotlarni integratsiyalash hamda qaror qabul qilish jarayonlarini raqamlashtirishdagi o‘rni ilmiy asosda yoritiladi. Tadqiqot natijalari avtomatlashtirish yer tuzish jarayonining aniqligi, shaffofligi va samaradorligini sezilarli darajada oshirishini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: Yer tuzish loyihasi, yer konversiyasi, raqamli kadastr, avtomatlashtirish, E-toifa.uz, GIS texnologiyalar, yer boshqaruvi.

Аннотация. В данной статье анализируются современные подходы к разработке проектов освоения земель в процессе перевода сельскохозяйственных земель в другие категории. В частности, научно освещается роль автоматизированного программного обеспечения «E-toifa.uz» в управлении земельными ресурсами, формировании проектной документации, интеграции данных и цифровизации процессов принятия решений. Результаты исследования показывают, что автоматизация значительно повышает точность, прозрачность и эффективность процесса освоения земель.

Ключевые слова: Проекты освоения земель, преобразование земель, цифровой кадастр, автоматизация, E-toifa.uz, ГИС-технологии, управление земельными ресурсами.

Abstract. This article analyzes modern approaches to the development of land development projects in the process of transferring agricultural land to other land categories. In particular, the role of the automated software “E-toifa.uz” in the management of land resources, the formation of project documentation, data integration and digitalization of decision-making processes is scientifically highlighted. The results of the study show that automation significantly increases the accuracy, transparency and efficiency of the land development process.

Keywords: Land development project, land conversion, digital cadastre, automation, E-toifa.uz, GIS technologies, land management.

Kirish. Hozirgi davrda yer resurslaridan oqilona foydalanish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi[1]. Urbanizatsiya jarayonlari, infratuzilma rivoji hamda investitsion loyihalarning ortib borishi qishloq xo‘jaligi yerlarini boshqa toifalarga o‘tkazish zaruratini yuzaga keltirmoqda[2].

An‘anaviy usullarda yer tuzish loyihalarini ishlab chiqish ko‘p vaqt talab etadi, inson omiliga bog‘liq xatoliklar yuqori bo‘ladi va ma‘lumotlar tarqoq holda yuritiladi. Shu sababli yer boshqaruvi raqamli texnologiyalarni joriy etish dolzarb masalaga aylandi.

“e-toifa.uz” avtomatlashtirilgan dasturiy tizimi aynan ushbu muammolarni hal qilishga qaratilgan innovatsion platforma sifatida taklif etiladi.

Yer resurslarini boshqarish tizimining zamonaviy bosqichida yer tuzish loyihalarini ishlab chiqish jarayoni nafaqat hududiy rejalashtirish vositasi, balki iqtisodiy, ekologik va huquqiy munosabatlarni tartibga soluvchi muhim ilmiy-amaliy mexanizm sifatida qaralmoqda[4]. Ayniqsa, qishloq xo‘jaligiga mo‘ljallangan yerlarni boshqa yer toifalariga o‘tkazish jarayonlarining ortib borishi yer tuzish faoliyatida aniq tushunchalar va yagona terminologik yondashuvni shakllantirish zaruratini yuzaga keltiradi.

Yer tuzish loyihalari ko‘p bosqichli va kompleks jarayon bo‘lib, unda kadastr ma‘lumotlari, agroekologik ko‘rsatkichlar, hududiy rejalashtirish talablar hamda iqtisodiy baholash natijalari o‘zaro integratsiyalashadi. Mazkur jarayonni samarali tashkil etish uchun asosiy tushunchalarning ilmiy jihatdan to‘g‘ri talqin qilinishi muhim ahamiyat kasb etadi[8]. Chunki har bir loyiha qarori yerining huquqiy maqomi, undan foydalanish yo‘nalishi va ekologik barqarorlikka bevosita ta‘sir ko‘rsatadi.

Raqamli transformatsiya sharoitida yer boshqaruvi tizimiga

avtomatlashtirilgan axborot platformalarining joriy etilishi ushbu tushunchalarning mazmunini yanada kengaytirdi. Xususan, “e-toifa.uz” avtomatlashtirilgan dasturiy ta‘minoti yer toifalarini o‘zgartirish jarayonida ma‘lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash va tahlil qilishni yagona elektron muhitda amalga oshirish imkonini beradi. Natijada an‘anaviy yer tuzish amaliyotida mavjud bo‘lgan vaqt yo‘qotishlari, ma‘lumotlar nomuvofiqligi va inson omiliga bog‘liq xatoliklar sezilarli darajada kamayadi.

Shu bois yer tuzish loyihalarini yaratishda qo‘llaniladigan asosiy tushunchalar — yer tuzish loyihasi, yer konversiyasi, yer toifasi, raqamli kadastr, geografik axborot tizimlari (GIS) hamda avtomatlashtirilgan dasturiy ta‘minot kabi atamalarni ilmiy asosda aniqlashtirish mazkur tadqiqotning nazariy poydevorini tashkil etadi. Ushbu tushunchalar o‘zaro bog‘liq holda yer resurslarini boshqarishning zamonaviy modelini shakllantiradi va “E-toifa.uz” tizimining amaliy ahamiyatini to‘liq anglash imkonini beradi.

1-rasm. Asosiy tushunchalar va ularning tariflari.

Izoh: Mualliflar tomonidan ishlab chiqilgan

Yer tuzish loyihalarini yaratishda mavjud muammolar. Yer resurslaridan samarali foydalanishni tashkil etishda yer tuzish loyihalarini muhim boshqaruv vositasi hisoblanadi. Ushbu loyihalar hududiy rivojlanishni rejalashtirish, yer maydonlarining maqomini belgilash, qishloq xo‘jaligi yerlarini muhofaza qilish hamda ularni boshqa yer toifalariga o‘tkazish jarayonlarini ilmiy asosda amalga oshirishga xizmat qiladi. Biroq amaliyot shuni ko‘rsatadiki, yer tuzish loyihalarini ishlab chiqish jarayonida qator tizimli va tashkiliy muammolar saqlanib qolmoqda.

Avvalo, mavjud jarayonlarning katta qismi hali ham an’anaviy, ya’ni qo‘lda bajariladigan usullarga asoslangan. Loyiha hujjatlarini tayyorlashda turli tashkilotlardan olinadigan ma’lumotlar alohida shakllarda yuritilishi natijasida axborotlar o‘rtasida nomuvofiqlik yuzaga keladi. Bu esa loyiha aniqligiga salbiy ta’sir ko‘rsatib[5], qaror qabul qilish jarayonining cho‘zilishiga olib keladi. Ayniqsa, kadastr, geodeziya, agroximik va ekologik ma’lumotlarning yagona tizimda integratsiyalashmaganligi yer tuzish ishlarining samaradorligini pasaytiradi.

Shuningdek, yer toifasini o‘zgartirish bilan bog‘liq loyihalarda ekologik va iqtisodiy baholash ishlari ko‘pincha yetarli darajada avtomatlashtirilmaganligi sababli inson omiliga bog‘liq xatoliklar uchray turadi[4]. Hujjatlarni kelishish bosqichlarining ko‘pligi, qog‘oz shaklidagi hujjat aylanishi va nazorat mexanizmlarining murakkabligi loyiha amalga oshirish muddatini uzaytiradi hamda ortiqcha byurokratik to‘siqlarni yuzaga keltiradi.

Bundan tashqari, hududiy rejalashtirish va yer monitoringi jarayonlarida real vaqt rejimida ma’lumot almashish imkoniyatining cheklanganligi yer resurslaridan foydalanish ustidan samarali nazoratni ta’minlashga to‘sqinlik qiladi. Natijada ayrim hollarda yer maydonlaridan maqsadsiz foydalanish yoki noqonuniy o‘zlashtirish holatlari yuzaga kelishi mumkin.

Mazkur muammolar yer tuzish loyihalarini yaratish jarayonini zamonaviy raqamli texnologiyalar asosida takomillashtirish zarurligini ko‘rsatadi. Shu nuqtai nazardan, avtomatlashtirilgan axborot tizimlari, xususan “e-toifa.uz” dasturiy ta’minotini joriy etish yer tuzish faoliyatini optimallashtirish, ma’lumotlar aniqligini oshirish hamda boshqaruv samaradorligini ta’minlashning muhim o‘nalishi sifatida qaraladi.

2-rasm. Yer tuzish loyihalarini yaratishda mavjud muammolar.

Izoh: Olingan ma’lumotlar asosida mualliflar tomonidan ishlab chiqilgan

“e-toifa.uz” tizimining konseptual vazifalari. Yer resurslarini boshqarish jarayonining zamonaviy bosqichida axborot texnologiyalarini keng joriy etish davlat boshqaruvi samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, qishloq xo‘jaligiga mo‘ljallangan yerlarni boshqa yer toifalariga o‘tkazish bilan bog‘liq jarayonlarning murakkabligi, ko‘p bosqichlilik hamda turli tashkilotlar o‘rtasidagi axborot almashinuvi zarurati ushbu sohada yagona raqamli platformani yaratishni taqozo etadi. Shu jihatdan “e-toifa.uz” avtomatlashtirilgan dasturiy ta’minoti yer tuzish loyihalarini ishlab chiqish va boshqarish jarayonlarini

integratsiyalashgan holda amalga oshirishga qaratilgan innovatsion tizim sifatida namoyon bo‘ladi.

Tizimning konseptual yondashuvi yer toifasini o‘zgartirish jarayonini faqat hujjatlashtirish vositasi sifatida emas, balki ma’lumotlarni yig‘ish, tahlil qilish, baholash va monitoring qilishni o‘z ichiga olgan kompleks boshqaruv mexanizmi sifatida ko‘rib chiqishga asoslanadi. Bunda yer uchastkalari haqidagi kadastr, geodezik, agroekologik va hududiy rejalashtirish ma’lumotlarini yagona axborot muhitida birlashtirish asosiy tamoyil hisoblanadi[6].

“e-toifa.uz” tizimining konseptual vazifalari yer tuzish loyihalarini yaratish jarayonini raqamlashtirish, inson omiliga bog‘liq xatoliklarni kamaytirish hamda qaror qabul qilishni ilmiy asoslashga xizmat qiladi. Tizim orqali loyiha hujjatlarini avtomatik shakllantirish, yer maydonlarining iqtisodiy va ekologik holatini kompleks baholash, idoralararo elektron kelishuvni tashkil etish hamda yer resurslaridagi o‘zgarishlarni monitoring qilish imkoniyati yaratiladi.

Shu bilan birga, tizimning konseptual modeli ochiq arxitektura tamoyiliga asoslanib, mavjud davlat axborot tizimlari — raqamli kadastr, GIS platformalar va elektron davlat xizmatlari bilan integratsiyani ta’minlashni nazarda tutadi. Natijada yer tuzish loyihalarini ishlab chiqish jarayoni tezkor, shaffof va samarali boshqaruv mexanizmiga aylanishi mumkin[7].

3-rasm. “E-toifa.uz” tizimining konseptual vazifalari.

Izoh: Olingan ma’lumotlar asosida mualliflar tomonidan ishlab chiqilgan

Yer tuzish loyihalarini ishlab chiqishda tizimning ahamiyati. Yer tuzish loyihalarini ishlab chiqish jarayoni yer resurslaridan oqilona foydalanishni tashkil etish, hududiy rivojlanishni rejalashtirish hamda yer toifalarini o‘zgartirish bilan bog‘liq qarorlarni asoslashda muhim bosqich hisoblanadi. Mazkur jarayonning samaradorligi ko‘p jihatdan foydalanilayotgan axborot texnologiyalari va ma’lumotlarni qayta ishlash usullariga bog‘liq. An’anaviy yondashuvlarda loyiha hujjatlarini tayyorlashning murakkabligi, ma’lumotlarning tarqoqligi va inson omiliga bog‘liq xatoliklar yer tuzish ishlarining sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatib kelmoqda.

Shu sababli yer tuzish faoliyatiga avtomatlashtirilgan axborot tizimlarini joriy etish zarurati yuzaga keladi. “e-toifa.uz” dasturiy ta’minoti yer uchastkalari haqidagi fazoviy va huquqiy ma’lumotlarni yagona platformada jamlash, loyiha hujjatlarini avtomatik shakllantirish hamda baholash jarayonlarini raqamlashtirish orqali yer tuzish loyihalarini ishlab chiqish samaradorligini oshiradi. Natijada loyiha tayyorlash muddati qisqaradi, qaror qabul qilish jarayoni ilmiy asoslanadi va yer resurslarini boshqarish tizimining shaffofligi ta’minlanadi.

1. Ma’lumotlarning yagona platformada jamlanishi

E-toifa.uz orqali kadastr, agroximik, topografik va ekologik ma’lumotlar bir tizimda shakllanadi. Bu loyiha aniqligini oshiradi.

2. Qaror qabul qilishni ilmiy asoslash

Tizim baholash algoritmlari orqali yer konversiyasining iqtisodiy

va ekologik oqibatlarini oldindan hisoblaydi.

3. Inson omilini kamaytirish

Avtomatik hisob-kitoblar subyektiv xatolarni kamaytiradi.

4. Vaqt va xarajatlarni qisqartirish

Loyiha tayyorlash muddati bir necha barobar qisqaradi.

An’anaviy va avtomatlashtirilgan tizimlarni taqqoslash.

Yer tuzish loyihalarini ishlab chiqish jarayonida qo‘llanilayotgan usullar samaradorligi yer resurslarini boshqarish sifatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Uzoq vaqt davomida yer tuzish ishlari asosan an’anaviy, ya’ni qo‘lda hisob-kitob qilish va qog‘oz hujjatlar asosida olib borilgan bo‘lib, bu jarayon ko‘p vaqt talab etishi hamda ma’lumotlar aniqligiga salbiy ta’sir etishi bilan tavsiflanadi. Zamonaviy raqamli texnologiyalarning rivojlanishi esa ushbu jarayonlarni avtomatlashtirish imkonini yaratadi.

Avtomatlashtirilgan tizimlar, xususan “e-toifa.uz” platformasi, ma’lumotlarni tezkor qayta ishlash, turli axborot bazalarini integratsiyalash va loyiha hujjatlarini avtomatik shakllantirish orqali yer tuzish faoliyatini yangi bosqichga olib chiqadi. Shu sababli an’anaviy va avtomatlashtirilgan yondashuvlarni o‘zaro taqqoslash ularning afzallik va kamchiliklarini aniqlash, shuningdek, yer tuzish loyihalarini yanada takomillashtirish yo‘nalishlarini belgilashda muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi[6,8].

1-jadval

Ko‘rsatkich	An’anaviy usul	E-toifa.uz tizimi
Loyiha tayyorlash muddati	20–30 kun	5–10 kun
Ma’lumot aniqligi	O‘rtacha	Yuqori
Hujjat aylanishi	Qog‘oz shaklida	Elektron
Monitoring	Cheklangan	Real vaqt rejimida
Shaffoflik	Past	Yuqori

Ekologik va iqtisodiy samaradorlik. Yer tuzish loyihalarini ishlab chiqish jarayonida ekologik barqarorlikni ta’minlash va iqtisodiy manfaatdorlikni uyg‘unlashtirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Yer resurslaridan noto‘g‘ri yoki ilmiy asoslanmagan foydalanish tuproq unumdorligining pasayishi, ekologik muvozanatning buzilishi hamda iqtisodiy yo‘qotishlarga olib kelishi mumkin. Shu sababli yer toifalarini o‘zgartirish va hududiy rejalashtirish jarayonlarida har bir qaror ekologik va iqtisodiy jihatdan kompleks baholanishi zarur.

Avtomatlashtirilgan tizimlar, jumladan “e-toifa.uz” dasturiy ta’minoti, yer maydonlarining tabiiy holati, foydalanish samaradorligi va iqtisodiy qiymatini tahlil qilish imkonini berib, ekologik xavflarni oldindan aniqlash hamda resurslardan oqilona foydalanishni ta’minlaydi. Natijada yer tuzish loyihalari nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshirishga, balki atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror rivojlanish tamoyillarini amalga oshirishga xizmat qiladi[9,10].

4-rasm. Ekologik va iqtisodiy samaradorlik.

O‘zbekiston sharoitida joriy etish istiqbollari. O‘zbekistonda yer resurslarini boshqarish tizimini modernizatsiya qilish va davlat xizmatlarini raqamlashtirish jarayonlari izchil amalga oshirilmoqda. Hududlarda urbanizatsiya sur’atlarining oshishi, investitsion loyihalar sonining ko‘payishi hamda yer maydonlaridan samarali foydalanish zarurati yer tuzish jarayonlarini zamonaviy axborot texnologiyalari asosida tashkil etishni talab etmoqda. Shu nuqtai nazardan, yer toifalarini o‘zgartirish bilan bog‘liq jarayonlarni avtomatlashtirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi[3].

“e-toifa.uz” avtomatlashtirilgan dasturiy tizimini joriy etish yer tuzish loyihalarini ishlab chiqish, ma’lumotlar almashinuvini tezlashtirish va idoralararo hamkorlikni kuchaytirish imkonini beradi. Mazkur tizim orqali yer resurslari haqidagi ma’lumotlarning yagona elektron bazasini shakllantirish, qaror qabul qilish jarayonini shaffoflashtirish hamda noqonuniy yer ajratish holatlarining oldini olish mumkin. Natijada, O‘zbekiston sharoitida yer boshqaruvi tizimining samaradorligi oshib, raqamli iqtisodiyot talablariga mos zamonaviy boshqaruv modeli shakllanishi uchun keng istiqbollar yaratiladi.

Raqamli iqtisodiyot rivojlanishi sharoitida E-toifa.uz tizimini joriy etish:

- yer boshqaruvi to‘liq raqamlashtirish;
- davlat xizmatlarini elektron shaklga o‘tkazish;
- noqonuniy yer ajratish holatlarini kamaytirish;
- hududiy rejalashtirish sifatini oshirish imkonini beradi.

5-rasm. Raqamli iqtisodiyot rivojlanishi sharoitida e-toifa.uz tizimini joriy etish.

Izoh: Mualliflar tomonidan ishlab chiqilgan

Xulosa qilib aytqanda, Yer resurslaridan oqilona va samarali foydalanishni tashkil etish bugungi kunda hududiy rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, qishloq xo‘jaligiga mo‘ljallangan yerlarni boshqa yer toifalariga o‘tkazish jarayonlarining ko‘payib borishi yer tuzish loyihalarini ilmiy asosda, aniq va shaffof mexanizmlar orqali ishlab chiqishni talab etmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, an’anaviy usullarga asoslangan yer tuzish amaliyoti zamonaviy iqtisodiy va boshqaruv talablariga to‘liq javob bera olmaydi. Ma’lumotlarning tarqoqligi, hujjat aylanishining murakkabligi, inson omiliga bog‘liq xatoliklar hamda vaqt yo‘qotishlari loyiha samaradorligini pasaytiruvchi asosiy omillar hisoblanadi.

Mazkur muammolarni bartaraf etishda “e-toifa.uz” avtomatlashtirilgan dasturiy ta’minoti muhim innovatsion yechim sifatida namoyon bo‘ladi. Tizim yer tuzish loyihalarini ishlab chiqish jarayonini raqamlashtirish orqali kadastr, geodeziya, agroekologik va hududiy rejalashtirish ma’lumotlarini yagona platformada birlashtirish imkonini yaratadi. Natijada loyiha hujjatlarini tayyorlash tezlashadi, hisob-kitoblar aniqligi oshadi va qaror qabul qilish jarayoni ilmiy asoslangan holda amalga oshiriladi.

Shuningdek, tizimning joriy etilishi ekologik va iqtisodiy samaradorlikni ta’minlashga xizmat qiladi. Yer maydonlarining tabiiy holatini kompleks baholash orqali unumdor yerlarning asossiz qisqarishining oldi olinadi, ekologik xavflar oldindan aniqlanadi hamda hududlardan foydalanishning optimal variantlari tanlanadi. Bu esa nafaqat iqtisodiy foydani oshiradi, balki barqaror rivojlanish tamoyillarini amalga oshirishga ham yordam beradi.

O‘zbekiston sharoitida “e-toifa.uz” tizimini amaliyotga keng joriy etish yer boshqaruvi tizimini modernizatsiya qilish, davlat

xizmatlarini raqamlashtirish va yer munosabatlarida ochiqlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Tizim orqali idoralararo axborot almashinuvi soddalashadi, nazorat mexanizmlari kuchayadi hamda noqonuniy yer ajratish holatlari kamayadi. Natijada yer resurslarini boshqarishning zamonaviy, shaffof va samarali modeli shakllanadi.

Umuman olganda, yer tuzish loyihalarini yaratishda “e-toifa.

uz” avtomatlashtirilgan dasturiy ta'minotidan foydalanish yer resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish, ekologik muvozanatni saqlash va hududiy rivojlanishni ilmiy asosda boshqarishning istiqbolli yo'nalishi hisoblanadi. Kelgusida tizimni GIS texnologiyalari, masofaviy zondlash ma'lumotlari va sun'iy intellekt elementlari bilan integratsiya qilish orqali yer boshqaruvi jarayonlarini yanada takomillashtirish imkoniyati mavjud.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Yer kodeksi. – Toshkent: Adolat, 1998.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Yer toifalarini o'zgartirish tartibi to'g'risida”gi qarori. – T.: 2021.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 8-iyundagi PQ–273-son qarori “Yer munosabatlarida shaffoflikni ta'minlash va yer resurslaridan samarali foydalanish choralarini kuchaytirish to'g'risida”.
4. Turayev R.A., “Yer monitoringi” O'quv qo'llanma, Tashkent – 2022.
5. Qodirov B. Yer resurslarini boshqarishning zamonaviy usullari. — Toshkent, 2021.
6. Dale P., McLaughlin J. Land Administration. — Oxford University Press, 2018.
7. Enemark S., Williamson I., Wallace J. Land Administration Systems: Managing Land Rights, Restrictions and Responsibilities. — ESRI Press, 2014.
8. Longley P., Goodchild M., Maguire D., Rhind D. Geographic Information Systems and Science. — Wiley, 2015.
9. FAO (Food and Agriculture Organization). Land Resources Planning for Sustainable Land Management. — Rome, 2019.
10. UNECE. Land Administration Guidelines. — Geneva, 2020.
11. World Bank. Land Governance Assessment Framework. — Washington DC, 2019.

UO‘T: 332.3:631.4:528.7(575.1)

BUXORO VILOYATI QISHLOQ XO‘JALIGI YERLARI VA YAYLOV YERLARIDAN FOYDALANISHNING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

Hazratov Firuz Saidjonovich, mustaqil izlanuvchi

<https://orcid.org/0009-0007-6254-1071>

Hazratova Muxayyo Shakar qizi, tayanch doktorant

<https://orcid.org/0009-0001-7452-1955>

Buxoro davlat texnika universiteti

Annotatsiya. *Mazkur maqolada Buxoro viloyati qishloq xo'jaligi yerlari va yaylov yerlarining hozirgi holati, ulardan foydalanish samaradorligi hamda mavjud ekologik va iqtisodiy muammolar tahlil qilindi. Tadqiqot davomida sug'oriladigan yerlarning meliorativ holati, sho'rlanish jarayonlari, yaylovlarning degradatsiyasi va chorva bosimining ta'siri o'rganildi. Olingan natijalar asosida yer resurslaridan barqaror va oqilona foydalanishni ta'minlash bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.*

Kalit so'zlar: *qishloq xo'jaligi yerlari, yaylov yerlar, yer degradatsiyasi, sho'rlanish, melioratsiya, Buxoro viloyati.*

Аннотация. *В статье проанализировано современное состояние сельскохозяйственных земель и пастбищ Бухарской области, эффективность их использования, а также существующие экологические и экономические проблемы. Рассмотрены вопросы мелиоративного состояния орошаемых земель, процессов засоления и деградации пастбищ. На основе полученных результатов предложены практические рекомендации по рациональному использованию земельных ресурсов.*

Ключевые слова: *сельскохозяйственные земли, пастбища, деградация земель, засоление, мелиорация земель, Бухарский регион.*

Abstract. *This article analyzes the current state of agricultural and pasture lands in the Bukhara region, their use efficiency, and existing environmental and economic challenges. The study examines land reclamation conditions, salinization processes, and pasture degradation. Based on the results, practical recommendations for sustainable land use are proposed.*

Keywords: *agricultural land, pasture land, land degradation, salinization, land reclamation, Bukhara region.*

Kirish. Yer resurslari qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, qurg'oqchil iqlim sharoitiga ega hududlarda yer va suv resurslaridan oqilona foydalanish masalasi muhim ahamiyat kasb etadi. Buxoro viloyati

Mazkur maqolaning maqsadi — Buxoro viloyati qishloq xo'jaligi va yaylov yerlarining hozirgi holatini tahlil qilish hamda ularni barqaror boshqarish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Qishloq xo'jaligi yerlaridan samarali foydalanish iqtisodiy barqarorlik va oziq-ovqat xavfsizligining muhim omili ekanini ta'kidlaydi. Muallif sug'orish tizimlarining texnik holati va suv resurslarini boshqarish yer unumdorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi [1;2]

Yer resurslarini boshqarishda geografik axborot tizimlari (GAT) va masofadan zondlash texnologiyalari yordamida sho'rlanish, degradatsiya va yer qoplamidagi o'zgarishlarni aniqlash samaradorligi oshadi. O'zbekiston qishloq xo'jaligi yerlaridan foydalanishni monitoring qilishda innovatsion yondashuvlar ishlab chiqilgan. Xususan, GIS asosida yaylov monitoringini yuritish degradatsiya darajasini aniqlashda muhim vosita sifatida baholangan. [3;4]

Yaylov yerlarining holati va asosiy muammolar. Yaylov yerlar Buxoro viloyati hududining sezilarli qismini egallaydi va chorvachilik tarmog'ini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu